

POSTANOWIENIE

15 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko

na posiedzeniu niejawnym 15 lutego 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa A. S.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 1 czerwca 2022 r., V ACa 872/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz A.S. 2 700 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia.**

UZASADNIENIE

Pozwany – Bank spółka akcyjna w W. – wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 1 czerwca 2022 r. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnił wystąpieniem istotnych zagadnień prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Skarżący wskazał także na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności

w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), tj.: art. 358 § 2 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c., art. 189 w zw. z art. 199 § 1 pkt 1 i art. 379 pkt 1 k.p.c., art. 189 k.p.c., art. 365 w zw. z art. 479⁴³ k.p.c. w zw. z art. 9 ustawy z 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw, art. 385¹ § 1 k.c., art. 353 § 1 w zw. z art. 720 § 1 k.c., względnie art. 69 § 1-2 pr.bank, art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, 31 ust. 3 i 32 ust. 1 Konstytucji, art. 24 ust. 3 ustawy o NBP w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania opiera się także na przyczynie kasacyjnej z art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c., tj. nieważności postępowania (art. 379 pkt 1 k.p.c.), z uwagi na naruszenie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. i nieodrzczenie pozwu, pomimo że droga sądowa – dla roszczenia o „ustalenie, że umowa jest nieważna” – jest niedopuszczalna.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno przede wszystkim być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien nie tylko wskazać przepis prawa (materialnego lub procesowego), którego dotyczy zagadnienie, ale także przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, a jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla

merytorycznego rozstrzygnięcia w jego sprawie (zob. m.in. postanowienia SN z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07, i z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Skarga kasacyjna powyższych wymogów nie spełnia. Powołanie się na wystąpienie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, ma na celu analizę konkretnych zagadnień i do tego się ogranicza, a więc nie polega na jednoczesnej wykładni kilkunastu przepisów i powstałych na tle ich stosowania problemów dotyczących funkcjonowania w obrocie prawnym kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego – poglądy judykatury i doktryny dotyczące umów kredytu i skutków zawarcia w nich niedozwolonych postanowień umownych odpowiednio odnoszą się również do umowy pożyczki indeksowanej do waluty obcej. Zagadnienia te nie mają waloru nowości, gdyż Sąd Najwyższy wielokrotnie już zajmował stanowisko w tym zakresie (zob. np. wyroki SN: z 5 kwietnia 2023 r., II CSKP 1075/22; z 31 marca 2023 r., II CSKP 775/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21), i nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę, co powoduje, że brak jest interesu publicznego w przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu (pożyczki) na złotówki przy wypłacie kredytu (pożyczki), jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. np. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). Postanowienie te kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, przez uzależnienie wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od wyłącznej decyzji banku.

W orzecznictwie TSUE przyjmuje się, że klauzula ryzyka walutowego wiąże się z nieudzieleniem kredytobiorcy (pożyczkobiorcy) wystarczających informacji

dotyczących zagrożeń związanych z jej zastosowaniem. Kredytobiorca (pożyczkobiorca) musi zostać jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu (pożyczki) indeksowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Do sądu krajowego należy dokonanie niezbędnych ustaleń w tym zakresie. (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., w sprawie C-186/16, R. P. Andriuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 50; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 74-75; z 14 marca 2019 r., w sprawie C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt., pkt 34-35, 40, 43, 46; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19 i C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 56, 69, 71-72, 74). Klauzula ryzyka walutowego w zakresie, w jakim określa główny przedmiot umowy kredytu (pożyczki), a tym samym podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i charakteryzuje tę umowę, wchodzi w zakres stosowania art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 i jest poddawana ocenie, czy została sporządzona w jasny i zrozumiały sposób (zob. wyroki TSUE z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt przeciwko Teréz Ilyés i Emil Kiss, pkt 68 i C-776/19 i C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 56). Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku wyczerpująco wyjaśnił, dlaczego klauzula ryzyka walutowego nie została zastrzeżona w sposób jasny i zrozumiały dla konsumenta. Zwrócić należy przy tym uwagę, że w Sąd Najwyższy wypowiadał się już także na temat uzyskania od klienta banku pisemnego oświadczenia, potwierdzającego „pełną świadomość” ryzyka walutowego, akcentującego jedynie kwestie formalne, bez należytej troski o rzeczywiste zapewnienie owej „pełnej świadomości” (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 oraz postanowienie SN z 30 września 2022 r., I CSK 2071/22).

Zagadnienie czy klauzule przeliczenia walutowego w umowie kredytu (pożyczki) wyrażonego w walucie obcej określają „świadczenia główne” stron tej umowy w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. zostało w aktualnym orzecznictwie rozstrzygnięte (zob. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 2 czerwca

2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). Dominuje pogląd, że zastrzeżone w umowie kredytu (pożyczki) złotowego indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej klauzule, a zatem także klauzule zamieszczone we wzorcach umownych, kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy (pożyczkobiorcy). Również w orzecznictwie TSUE podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia znoszące mechanizm indeksacji oraz różnic kursów walutowych, pośrednio prowadzące do zaniknięcia ryzyka kursowego, bezpośrednio związanego z indeksacją kredytu (pożyczki) do waluty (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44). Prawidłowe było zatem stanowisko Sądu drugiej instancji, że postanowienia zawierające uprawnienie banku do przeliczania sumy wykorzystanej przez powódkę pożyczki do waluty obcej – wraz ze stanowiącym z nią nierozłączny mechanizm określenia wysokości zobowiązania klauzulą ryzyka walutowego – dotyczą głównych świadczeń stron (art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c.).

W orzecznictwie przyjmuje się, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż stoi on na przeszkodzie wypełnianiu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym. Stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku w umowie powinno skutkować przywróceniem sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej powinien się znajdować, w przypadku braku takiego warunku. W takim wypadku nie można zastąpić kursu z tabeli żadnym innym kursem notowania franka

szwajcarskiego do złotego, w tym średnim kursem ogłaszany przez NBP (zob. wyroki SN: z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21), a co więcej w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że brak jest takich przepisów dyspozytywnych (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, i z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22).

Wyeleminowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi zatem konieczność dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. W judykaturze Sądu Najwyższego wyrażane są poglądy, że wyeleminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla takiej umowy indeksowanej do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu (pożyczki). Oznacza to z kolei, że po wyeleminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (zob. np. wyroki SN z dnia: 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22). Podzielając to zapatrywanie, stwierdzić należy, że taka umowa musi być uznana za nieważną (zob. m.in. wyroki SN z: 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; 3 lutego 2022 r., II CSKP 975/22; 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44; 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, i z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22).

Artykuł 358 § 2 k.c. dotyczy ponadto zobowiązań wyrażonych w walucie obcej, a w przypadku pożyczki indeksowanej, waluta obca stanowi jedynie miernik wartości zobowiązania zaciągniętego w walucie polskiej i świadczeń spełnianych przez zobowiązanych w walucie obcej (zob. wyroki SN: z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, i z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono również, że formułowanie w żądania jako zmierzającego do ustalenia (stwierdzenia) nieważności lub

nieistnienia czynności prawnej (art. 189 k.p.c.) stanowi często stosowany, ale niezbyt precyzyjny skrót myślowy, utożsamiający zdarzenie prawne mające być źródłem stosunku prawnego z tym stosunkiem. Takie żądanie należy kwalifikować w drodze jego wykładni – zarówno wtedy, gdy obejmuje tylko ustalenie (stwierdzenie) nieważności, jak i wtedy, gdy obejmuje tylko ustalenie nieistnienia czynności prawnej – tak samo, tj. jako zmierzające do ustalenia – w myśl art. 189 k.p.c. – nieistnienia stosunku prawnego, który miałby wynikać z tej czynności prawnej, a okoliczności, które są powoływane jako motywacja dla twierdzenia o nieważności lub nieistnieniu czynności prawnej (umowy) – jako jego podstawę faktyczną (zob. uchwała SN z 23 września 2010 r., III CZP 57/10 oraz wyrok SN z 6 listopada 2015 r., II CSK 56/15). Skarżący nie przedstawił przekonujących argumentów, że skutkiem formułowania żądania o ustalenie nieważności umowy jest niedopuszczalność drogi sądowej, a konsekwencji zachodzi nieważność postępowania i skarga kasacyjna z tej przyczyny powinna być przyjęta do rozpoznania.

Wykładnia art. 189 k.p.c. w związku z istnieniem interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytu (pożyczki) indeksowanej do waluty obcej, była wielokrotnie przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Interes prawny w należy pojmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie) strona może uzyskać pełną ochronę (zob. wyroki SN: z 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11; z 17 kwietnia 2015 r., III CSK 226/14; z 23 marca 2018 r., II CSK 371/17; z 26 maja 2021 r., II CSKP 64/21 oraz postanowienie SN z 12 lutego 2021 r., IV CSK 423/20). Jeżeli strona procesu cywilnego zamierza uzyskać stabilne rozstrzygnięcie co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego będącego podstawą żądania zasądzenia świadczenia, co może dotyczyć zwłaszcza sytuacji, w których ze stosunku tego wynika większa liczba roszczeń lub jego ocena może mieć znaczenie dla wyniku innych postępowań sądowych między tymi samymi stronami, może – zgodnie z zasadą dyspozycyjności – żądać ustalenia prawa lub stosunku prawnego (art. 189 k.p.c.). Ocena tego żądania znajdzie wówczas wyraz w sentencji i – w razie uprawomocnienia się wyroku –

będzie korzystać z prawomocności materialnej na zasadach ogólnych (zob. postanowienie SN z 23 kwietnia 2021 r., II CSK 9/21 oraz uchwała SN z 14 marca 2014 r., III CZP 121/13).

Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w przedmiocie wykładni art. 479⁴³ k.p.c. jest natomiast bezprzedmiotowe, gdyż Sąd Apelacyjny – dokonując kontroli instancyjnej – zaaprobował ocenę prawną Sądu Okręgowego w zakresie dotyczącym m.in. kontroli incydentalnej postanowień łączącej strony umowy, uznając zawarte w umowie klauzule waloryzacyjne za niedozwolone postanowienia umowne. Odwołanie się natomiast do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 7 maja 2013 r. w przedmiocie uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolone w ramach kontroli abstrakcyjnej wzorca umowy, wzmacniało wyłącznie argumentację Sądów *meriti* co do indywidulanej oceny abuzywności zawartych w umowie klauzul waloryzacyjnych.

Potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że co do konkretnego przepisu prawnego brak jest jednolitej lub utrwalonej judykatury, zwłaszcza judykatury Sądu Najwyższego albo też przyjęta i dominująca wykładnia jest oczywiście błędna lub kontrowersyjna. Ze względu na publiczne cele, jakie ma do spełnienia rozpoznanie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (zob. postanowienie SN z 19 października 2012 r., III SK 15/12).

Przyczyna kasacyjna uzasadniona potrzebą wykładni przepisów prawa ma na celu analizę konkretnych przepisów i do tego się ogranicza, a więc nie polega na jednoczesnej wykładni kilku przepisów i poszukiwaniu na tej podstawie określonej normy prawnej, która mogła albo nie mogła zostać zastosowana w indywiduizowanej sprawie objętej skargą kasacyjną (zob. postanowienie SN z 13 stycznia 2022 r., I CSK 1467/22). Sposób uzasadnienia tej przyczyny kasacyjnej, w tym również łączne jej uzasadnienie z omówieniem powodów odwołania się do istotnych zagadnień prawnych, nie pozwala na przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. W szczególności, że wykazanie tej przyczyny

kasacyjnej w istocie odpowiada częściowo zagadnieniom prawnym zaprezentowanym przez niego, do których Sąd Najwyższy odniósł się już we wcześniejszych rozważaniach.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie znajdując również okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 99 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[ał]